

УДК 338.48+640.41

## THE ISSUE OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF GUIDES AND EVENT STAFF IN TOURISM

T. Sokol

*National University of Food Technologies*

---

**Key words:**

*Guide  
Guide-interpreter  
Professional training  
Basic and professional  
competentions*

**Article history:**

Received 16.01.2017  
Received in revised form  
24.01.2017  
Accepted 13.02.2017

**Corresponding author:**

T. Sokol

**E-mail:**

tgsspectour@gmail.com

---

**ABSTRACT**

This article reveals the problem of defining the contents of the job as a guide and guide-interpreter as the main subjects of information and excursion activity in tourism, through which one of the major functions of tourism (the socio-cultural one) is realized. The differences and similarities of guide's and guide-interpreter's job are revealed. Their professionalism is based on personality qualities but it is achieved as a result of specialized learning on the basis of competence method. The following methods were used in this study: the analysis and systematization of the basic and professional competences; analysis and synthesis of the relevant literature; reflexion on personal experience.

## ДО ПИТАННЯ ПРО ФАХОВУ ПІДГОТОВКУ ЕКСКУРСІЙНО-АНІМАЦІЙНИХ КАДРІВ У ТУРИЗМІ

Т.Г. Сокол

*Національний університет харчових технологій*

*Стаття присвячена проблемам визначення сутності та змісту роботи екскурсоводів і гідів-перекладачів як головних суб'єктів інформаційно-екскурсійної діяльності в туризмі, через яку реалізується одна з важливих соціальних функцій туризму — соціокультурна. Вперше визначено відмінні та спільні риси в роботі екскурсоводів, гідів-перекладачів та аніматорів, майстерність яких базується на особистісних якостях, але остаточно досягається в результаті цілеспрямованого навчання та професійної підготовки на основі компетентнісного підходу. Дослідження базується на використанні таких методів, як аналіз і систематизація базових та професійних компетентностей, аналіз і узагальнення літературних джерел, рефлексія власного досвіду.*

**Ключові слова:** екскурсовод, гід-перекладач, професійна підготовка, базові і професійні компетентності.

**Постановка проблеми.** Значення туризму як сфери людського пізнання важко переоцінити. У той же час саме пізнавальний мотив був одним із найдавніших і наймогутніших стимулів подорожей і туризму, сприяв його

становленню і розвитку. Пізнавальна цінність туризму є підґрунтям таких його важливих функцій в суспільстві, як політична, соціокультурна, виховна і реалізується через екскурсійну діяльність.

Головним суб'єктом екскурсійної діяльності є особа екскурсовода (гіда-перекладача). Згідно із Законом України «Про туризм», гіди-перекладачі, екскурсоводи — це фахівці туристичного супроводу — фізичні особи, які проводять діяльність, пов'язану з туристичним супроводом [1]. Від екскурсовода великою мірою залежить ефективність екскурсії, він є не тільки інформатором, але й коментатором, співбесідником, порадиником, організатором. Завдання екскурсовода полягає в тому, щоб активізувати як сам об'єкт, примусити його «заговорити», так і екскурсантів, організувати їх на спостереження та дослідження об'єкта. Крім того, він «задає настрій» екскурсантам, виступаючи в ролі емоційного лідера.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Проблеми професійної підготовки екскурсоводів, питання теорії екскурсійної справи та курсової підготовки екскурсоводів досліджували науковці радянської екскурсійної школи (Б. Ємельянов, Г. Долженко, Р. Дьякова, В. Квартальнов, Г. Науменко). В незалежній Україні питання екскурсійної методики та організації екскурсійної діяльності висвітлені у працях І. Чегайди, С. Грибанової, В. Бабарицької, А. Короткової, О. Карлоп.

Однак належного системного підходу до вирішення проблеми підготовки кадрів екскурсоводів (гідів-перекладачів) та аніматорів на основі компетентнісного підходу досі не вироблено.

**Мета статті:** визначення фахових компетентностей як бази професійної підготовки екскурсовода, гіда-перекладача і аніматора для впровадження відповідної спеціалізації у вищій школі.

**Викладення основних результатів дослідження.** Фахові компетентності екскурсовода та гіда-перекладача мають відмінності, обумовлені функціями, які вони покликані виконувати. Головна функція екскурсовода — вести інформаційну роботу з туристами. У гіда-перекладача до основних функцій додаються здійснення перекладу, а також забезпечення надання підприємствами обслуговування придбаного туристами комплексу послуг обумовленого асортименту та якості. Власне, гід-перекладач виступає посередником між туристичною фірмою, туристами та підприємствами обслуговування і виконує двоєдине завдання: забезпечує прибуток фірмі та якісне надання послуг. Таким чином, гід-перекладач поєднує функції екскурсовода, перекладача й груповода [2, с. 46].

Екскурсійна справа як важливий розділ просвітницької роботи серед населення має більш як столітню історію свого розвитку [3, с. 3]. В Україні екскурсійна справа зароджується в другій половині XVIII ст. як шкільні заняття на природі, ініціатором яких були педагоги-просвітники. На початку XX ст. екскурсії перетворились на популярну форму освітньої та наукової діяльності, з'явилися їх організовані форми, розширилася тематика, тому постало питання про забезпечення їх кваліфікованими кадрами екскурсоводів, яких почали готувати з числа викладачів.

У радянські часи туризм розвивався переважно в рамках трьох монопольних організацій: «Інтуриста», «Супутника» та Центральна рада з туризму та екскур-

сій (ЦРТЕ) ВЦРПС через їх структури в Україні, в кожній з яких існувала своя система підготовки екскурсоводів і гідів-перекладачів. Можна цілком упевнено стверджувати, що в системі у цей час було створено одну з найсильніших у світі екскурсійних шкіл: багатющий екскурсійний матеріал, що охоплював близько 17 тис. тем, розгалужена мережа екскурсійних бюро, де працювало близько 40 тис. екскурсоводів, багато з яких були унікальними майстрами своєї справи. Було розроблено вітчизняну теорію та методіку екскурсійної справи, накопичено великий практичний досвід. Так, тільки в УРСР у 80-ті рр. XX ст. працювали 154 екскурсійних бюро, екскурсії охоплювали 3 тис. тем, у них брало участь близько 50 млн осіб щороку [4, с. 242]. Серйозну роботу з підготовки гідів-перекладачів здійснювали «Інтурист» і БММТ «Супутник» у рамках курсової підготовки спеціалістів на базі вищої мовної освіти.

Але в радянські часи в Україні інформаційно-екскурсійна робота була спрямована переважно на виконання ідеологічних завдань і пріоритетів державної політики, що і складало основу підготовки екскурсійних кадрів. Нині екскурсійна справа стає одним із рушіїв становлення незалежної України, її самоствердження, ідентифікації, відродження історичної пам'яті народу. Відроджується інтерес до екскурсій, зокрема краєзнавчих, за тематикою сучасної історії, з'являються і поширюються нові інноваційні форми їх проведення, підвищується інтерес до професії екскурсовода, іде приплив нових молодих кадрів. Все це висуває нагальну потребу професійної підготовки кадрів екскурсоводів і гідів-перекладачів на новій компетентнісній основі.

Професія екскурсовода (гіда-перекладача) вимагає не тільки ґрунтовних знань широкого спектра, але й досконалого володіння методикою їх викладення, іноземною мовою та мовною культурою, основами психології, логіки, педагогічної майстерності тощо. Все це свідчить, що професійна підготовка екскурсоводів (гідів-перекладачів) має здійснюватися в рамках вищої школи, зокрема у ВНЗ туристичного профілю, і повинна починатися з розробки базових компетентностей, визначення змісту та методик навчання фахівців даного напрямку. Нині екскурсійно-інформаційна діяльність у туризмі зазнає трансформацій, набуває комбінаторного характеру, з'являються інноваційні форми проведення екскурсій, такі як екскурсії з дегустаціями, відвіданням закладів ресторанного господарства, екскурсії-спектаклі, екскурсії у поєднанні з розважальними заходами, з елементами екстриму та інтерактиву, що вимагає формування в процесі професійної підготовки фахівців інформаційно-екскурсійної діяльності компетентностей організаторів культурного дозвілля — аніматорів. Головним завданням аніматорів є організація послуг із забезпечення потреб туристів і рекреантів у змістовних формах відпочинку, що, у свою чергу, вимагає наявності в них певних знань, вмінь і навичок, притаманних професіям екскурсовода й гіда-перекладача. Тому доцільним є впровадження у професійну підготовку фахівців туристичної сфери напрямку 242 «Туризм» спеціалізації «Екскурсійна та анімаційна діяльність».

Компетентнісний підхід в освіті визначається як спрямованість освітнього процесу на формування й розвиток ключових (базових, основних) і предметних компетентностей особистості, результатом якого є сформованість

загальної компетентності людини як сукупності ключових компетентностей, інтегрованої характеристики особистості [5, с. 66].

Вчені-дослідники тлумачать компетентність як реальну здатність до досягнення глобальної мети (В.К. Федорченко) або особливий тип організації знань, що забезпечує можливість прийняття ефективних рішень, зокрема, і в екстремальних умовах (І.А. Зязюн). Професійна компетентність визначається дослідниками як професіоналізм особистості (А.К. Маркова); властивість особистості, яка дає змогу їй продуктивно вирішувати завдання (Н.В. Кузьміна); сукупність знань і вмінь, необхідних для професійної діяльності (С.У. Гончаренко); ступінь відповідності вимогам професії, сформованості професійних навичок, що дають змогу ефективно вирішувати професійні завдання (Т.І. Ткаченко, М.Г. Бойко); готовність на високому професійному рівні виконувати свої фахові та посадові обов'язки (Н.Л. Стешенко); інтегральна характеристика ділових та особистісних якостей спеціаліста, що відображає рівень знань, вмінь, досвіду, достатній для досягнення цілей професійної діяльності, а також соціально-моральну позицію особистості (В.А. Сластенін).

У триаді компетентність, компетенція, кваліфікація ключовою детермінантою є поняття компетентності. Саме компетентність, на думку деяких вчених, повинна стати на сучасному етапі «головним освітнім конструктом моделі майбутнього фахівця» [6, с. 525].

Кафедрою спеціальних туристичних дисциплін Академії праці, соціальних відносин і туризму розроблено перелік фахових компетентностей екскурсовода, гίδα-перекладача, який планується покласти в основу підготовки фахівців за спеціалізацією «Екскурсійна та анімаційна діяльність». Перелік фахових компетенцій включає:

- розуміння технології організації туристичних подорожей і туристичного обслуговування (екскурсійного, рекреаційного, анімаційного, готельного, транспортного, ресторанного);
- розуміння основних тенденцій розвитку туризму в цілому та окремих його форм і видів на сучасному етапі;
- розуміння системи менеджменту і маркетингу в туризмі;
- здатність працювати в полікультурному середовищі;
- здатність до інформаційно-екскурсійної та культурно-дозвіллевої роботи з туристами, організації та здійснення туристичного супроводу;
- здатність до використання сучасних форм і креативного підходу до створення анімаційного й екскурсійного продукту;
- здатність до творчого підходу до цільової аудиторії, її активізації та залучення у рекреаційний процес;
- здатність здійснювати якісний переклад;
- здатність до участі в організації максимально продуктивної діяльності підприємства, забезпечення його конкурентоспроможної позиції на ринку послуг відповідно до вимог правового поля та визначених особистих операційних компетенцій;
- здатність до організації взаємодії та співпраці з організаторами й учасниками виробництва, реалізації та споживання туристсько-екскурсійного продукту на основі розуміння змісту договірної роботи й роботи з туристичною документацією;

- здатність оцінювати якісні і кількісні характеристики туристсько-екскурсійних та інфраструктурних ресурсів для їх оптимального використання в організації обслуговування туристів;

- здатність до розробки різних видів екскурсійних та анімаційних програм з урахуванням потреб цільових груп споживачів туристичних послуг;

- здатність визначати мотиви туристичних подорожей, споживчі характеристики анімаційних та екскурсійних послуг і методи їх просування на ринку;

- здатність до інновацій у сфері професійної діяльності.

На наш погляд, до вже наведених компетентностей варто додати також здатність до організації та проведення різних видів культурно-дозвіллевих заходів із туристами, організацію та здійснення анімаційної діяльності.

### **Висновки**

Отже, сучасна парадигма вищої професійної освіти вимагає перегляду напрямів підготовки фахівців, зокрема туристичної сфери, на засадах компетентнісного підходу, з урахуванням вимог практики туризму та визначення потреби у фахівцях певних напрямів, їх базових і предметних компетентностей.

### **Література**

1. Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» Верховна Рада України; Закон від 18.11.2003 № 1282-ІУ (Редакція станом на 28.06.2015) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/lawz/shou/1282-15.

2. Сокол Т.Г. Проблеми професійної підготовки кадрів екскурсоводів і гідів-перекладачів для сфери туризму України / Т.Г. Сокол // Географія та туризм: наук. зб. / Ред.кол.: Я.Б.Олійник (відп. ред.) та ін. — Київ : Альфа-ПК, 2015. — Вип. 34. — С. 42—48.

3. Чагайда І.М. Екскурсознавство: навчальний посібник / І.М. Чагайда, С.В. Грибанова. — Київ : Вид-во ФПУ, 2004. — 240 с.

4. Сокол Т.Г. Характеристика структури туристичної галузі СРСР у 70—80-х рр. ХХ ст. / Т.Г. Сокол // Туристично-краєзнавчі дослідження. Вип. 1: Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції «Туризм в Україні: економіка та культура» (Свитязь, 9—10 вересня 1998 р.) — У двох частинах. — Київ : «КМ-Трейдинг», 1998. — Ч. 2. — С. 230—251.

5. Пометун О.І. Дискусія українських педагогів навколо питань запровадження компетентнісного підходу в українській освіті / О.І. Пометун // Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: бібліотека освітньої політики: колективна монографія / під заг. ред. О.В. Овчарук. — Київ : «К.І.С.», 2004. — С. 66—72.

6. Самойленко П.В. Формування моделі фахівця освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр» — випускника хіміко-біологічного факультету педагогічного університету / П.В. Самойленко, О.В. Білоус // Вища освіта України / Тематичний випуск «Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору». В 5 т. Т. 5 (12). Додаток 3. — Київ, 2008. — С. 524—530.

## **К ВОПРОСУ О ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКЕ ЭКСКУРСИОННО-АНИМАЦИОННЫХ КАДРОВ В ТУРИЗМЕ**

**Т.Г. Сокол**

*Национальный университет пищевых технологий*

*Статья посвящена проблемам определения сути и содержания работы экскурсоводов и гидов-переводчиков как главных субъектов информационно-экскурсионной деятельности в туризме, через которую реализуется одна из*

*важнейших социальных функций туризма — социокультурная. Впервые определены отличия и общие черты в работе экскурсоводов, гидов-переводчиков и аниматоров, мастерство которых базируется на основе личностных качеств, но окончательно достигается в результате целенаправленного обучения и профессиональной подготовки на базе компетентностного подхода. Исследование базируется на использовании таких методов, как анализ и систематизация базовых и профессиональных компетентностей, анализ и обобщение литературных источников, рефлексия собственного опыта.*

**Ключевые слова:** *экскурсовод, гид-переводчик, профессиональная подготовка, базовые и профессиональные компетентности.*